

Документ подписан простой электронной подписью
Информация о владельце:
ФИО: Сыров Игорь Анатольевич
Должность: Директор
Дата подписания: 27.06.2022 16:33:19
Уникальный программный ключ:
b683afe664d7e9f64175886cf9626a196149ad56

СТЕРЛИТАМАКСКИЙ ФИЛИАЛ
ФЕДЕРАЛЬНОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТНОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО
УЧРЕЖДЕНИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ
«БАШКИРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»

Факультет
Кафедра

Башкирской и тюркской филологии
Башкирской филологии

Аннотация рабочей программы дисциплины (модуля)

дисциплина

Б1.В.15 Литература родственных (тюркских) народов

часть, формируемая участниками образовательных отношений

Направление

44.03.05

Педагогическое образование (с двумя профилями подготовки)

код

наименование направления

Программа

Родной (башкирский) язык и литература, Иностранный язык

Форма обучения

Очная

Для поступивших на обучение в
2019 г.

Стерлитамак 2022

1. Перечень планируемых результатов обучения по дисциплине, соотнесенных с установленными в образовательной программе индикаторами достижения компетенций

Формируемая компетенция (с указанием кода)	Код и наименование индикатора достижения компетенции	Результаты обучения по дисциплине (модулю)
ПК-4. Способен проектировать индивидуальные образовательные маршруты обучающихся по преподаваемым учебным предметам	ПК-4.1. Знает способы разработки индивидуально ориентированных учебных материалов по родному языку и литературе с учетом индивидуальных особенностей обучающихся, их особых образовательных потребностей	Обучающийся должен знать содержание и художественные особенности произведений литературы родственных народов.
	ПК-4.2. Умеет проектировать индивидуальные образовательные модели урочной и внеурочной деятельности по преподаваемым учебным предметам с ориентацией на достижение личностных результатов	Обучающийся должен: уметь характеризовать художественный мир писателя, своеобразие его мировоззрения.
	ПК-4.3. Владеет навыками применения различных средств оценивания индивидуальных достижений обучающихся при изучении родного языка и литературы	Обучающийся должен: Владеть навыками литературоведческого анализа художественных текстов литературы родственных народов.
ПК-2. Способен выделять структурные элементы, входящие в систему познания предметной области (в соответствии с профилем и уровнем обучения), анализировать их в единстве содержания, формы и выполняемых функций	ПК-2.1. Способен выделять структурные элементы, входящие в систему познания предметной области (в соответствии с профилем и уровнем обучения), анализировать их в единстве содержания, формы и выполняемых функций	Обучающийся должен знать основные закономерности литературного процесса
	ПК-2.2. Обучающийся должен уметь находить структурные элементы, входящие в систему познания предметной области, анализировать, синтезировать, применять системный подход в соответствии с поставленными задачами.	Уметь анализировать художественные произведения литературы родственных народов.
	ПК-2.3. Владеет навыками	Обучающийся должен

	анализа и интерпретации литературных и языковых явлений в единстве содержания, формы и выполняемых функций	владеть навыками анализа литературных произведений различных видов и жанров
--	--	---

2. Цели и место дисциплины (модуля) в структуре образовательной программы

Цели изучения дисциплины:

Дисциплина «Литература родственных (тюркских) народов» относится к части, формируемой участниками образовательных отношений.

Дисциплина изучается на 2 курсе(ах) в 3 семестре.

Цели изучения дисциплины:

1. сформировать у студентов знания о литературе родственных (тюркских) народов и готовности к их применению в практической деятельности;
2. сформировать понятие об этапах становления литературы и современном состоянии литературы тюркских народов;
3. научить студентов применять полученные знания для решения задач профессиональной деятельности.

Дисциплина изучается на 2 курсе в 3 семестре

3. Объем дисциплины (модуля) в зачетных единицах с указанием количества академических или астрономических часов, выделенных на контактную работу обучающихся с преподавателем (по видам учебных занятий) и на самостоятельную работу обучающихся

Общая трудоемкость (объем) дисциплины составляет 2 зач. ед., 72 акад. ч.

Объем дисциплины	Всего часов
	Очная форма обучения
Общая трудоемкость дисциплины	72
Учебных часов на контактную работу с преподавателем:	
лекций	10
практических (семинарских)	22
другие формы контактной работы (ФКР)	0,2
Учебных часов на контроль (включая часы подготовки):	
зачет	
Учебных часов на самостоятельную работу обучающихся (СР)	39,8

Формы контроля	Семестры
зачет	3

4. Содержание дисциплины (модуля), структурированное по темам (разделам) с указанием отведенного на них количества академических часов и видов учебных занятий

4.1. Разделы дисциплины и трудоемкость по видам учебных занятий (в академических часах)

№	Наименование раздела /	Виды учебных занятий, включая
---	------------------------	-------------------------------

п/п	темы дисциплины	самостоятельную работу обучающихся и трудоемкость (в часах)			
		Контактная работа с преподавателем			СР
		Лек	Пр/Сем	Лаб	
2	Литература тюркских народов	4	10	0	19
2.1	Туркменская, балкарская, чувашская литература	2	4	0	4
2.2	Развитие узбекской литературы	0	2	0	5
2.3	Карагалпакская, азербайджанская литературы	2	4	0	4
2.4	Литературные взаимосвязи тюркских народов	0	0	0	6
1	Истоки литературного наследия	6	12	0	20
1.1	Истоки литератур тюркских народов	2	0	0	0
1.2	Эпосы тюркских народов.	4	0	0	5
1.3	Казахская национальная литература.	0	2	0	5
1.4	Киргизская литература. Творчество Ч. Айтматова	0	4	0	5
1.5	Особенности развития татарской литературы	0	4	0	0
1.6	Якутская и алтайская литература	0	2	0	5
	Итого	10	22	0	39

4.2. Содержание дисциплины, структурированное по разделам (темам)

Курс практических/семинарских занятий

№	Наименование раздела / темы дисциплины	Содержание
2	Литература тюркских народов	
2.1	Туркменская, балкарская, чувашская литература	Балкар халкы эзбиэтенен совет власы осоронда балкар телендэге элифба килеп сыгыу менэн барлыкка килеүе. Балкар эзбиэтенен үзенең үсешендә халык шиғриәте традицияларына һәм рус эзбиәте тәҗрибәһенә таяныуы. Шиғриәттең төп роль уйнауы. К. Мечиевтың революцияға тиклемге йырзарза һәм поэмаларза балкар халкының ғәзап сигеүзәрен һәм көрәшен кәүзәләндерәүе, совет власы дәүерендәге шиғырзар хезмәткә һәм балкарзарзың көнкүрешенә, халык дуслығына арналыуы. К. Кулиевтың поэзияһына гражданлык, лиризмдың хас булыуы. Уның әсәрзәрендә халыктың тарихи һәм рухи тәҗрибәһе сағылыуы. Хәзерге балкар шиғриәтенә К. Отаров, С. Макитов, Т. Зомакулованың зур өлөш индерәүе. Уларзың әсәрзәрендә лирик геройзар замандаштың донъя һәм заман менән катмарлы, күп яклы бәйләнешен кәүзәләндерәүе.

2.2	Развитие узбекской литературы	Ўзбэк эзэбиэте формалашууы. Ўзбэк эзэбиэтенэ хэзерге заманда торошо. Башкорт һәм үзбэк эзэби-мэзэни бэйлэнештэре. данлыклы үзбэк языусылары, фольклорсылары, эзэбиэт белгестэре
2.3	Карагалпакская, азербайджанская литературы	Карагалпак эзэбиэтенэ байкау. Эзербайжан эзэбиэтенэ байкау. Балкар эзэбиэте үсеше. Балкар эзэбиэте классигы Кайсын Кулиев ижады. «Ғэжэплэнеү йэшәү», «Эльбрус», «Һыбай», «Бейеклек бит күренэ йырактарзан...», «Һабак алдым ерзэн, күктэн дә мин...», «Кылыс һәм сәскә», «Көндән-көн юл ауырлаша бара...», «Чегемда кар яуа», «Сызамлык», «Ак карза кара ат йән бирә», «Кояшка рэхмэт әйтәм» һ.б. шиғырзарының лирик-философик асылы.
1 Источники литературного наследия		
1.3	Казахская национальная литература.	1. Казак эзэбиэте үсешенэ байкау (поэзия, проза, драматургия) 2. Абай Қонанбаевтың тормош һәм ижад юлы: 1) биографик мәглүмәттәр; 2) Абай шиғриэтенэ идея-тематик даирәһе, шағирзың форма йәһәтенән төрки халыктары шиғриэтенэ индергән яңылыктары; 3) Абайзың «Мәсғүт», «Искәндәр» поэмаларының сюжет-композиция үзенсәлектэре, поэтик деталдәрзең символик мәғәнәһе; 4) «Хикмәтле һүз» сәсмә әсәренэң жанр тәбиғәте, мәгрифәтселек идеяларының сағылышы. 5. Казак прозаһында хикәйә жанры. □ «Абай ере» хикәйәләр йыйынтығынан бер хикәйәгә идея-тематик йөкмәткәһе, сюжет-композиция үзенсәлектэре, образдар системаһы һ.б. буйынса язма анализ. 6. Мохтар Ауэзовтың “Абай юлы” романының идея-тематик йөкмәткәһе, Абай образының һүрәтләнеше.
1.4	Киргизская литература. Творчество Ч. Айтматова	Кыргыз халык языусыһы Сыңғыз Торекул улы Айытматов. Әзиптең тормош юлы. Ижтимағи эшмәкәрлеге. Вақытлы матбуғатта басылған мәкәлэләрзә, интервьюларза С. Айытматовтың донъяға караштарының, эзэбиэт хақында фекерзәренэң сағылышы. С. Айытматовтың ижад юлы. Уның, тәнкитсе Г. Гачев билдәләгәнсә, дүрт дәүергә бүленеше: 1. 1957 – 1962 йылдар – тормошта үз юлын табырға ынтылыуы, йәмғиәт тәртиптәренэ каршы сыккан йәш геройзы кәүзәләндергән “таузар һәм далалар повестары” : “Йөзгә йөз”, “Йәмилә”, “Дөйә күзе”, “Кызыл яулыклы тирәккәйем минең”, “Беренсе укытыуы” повестары. 2. 1963 – 1966 йылдар – халык тарихын, революция, колхозлашыу осорон, һуғыш вақиғаларын һүрәтлэгән “Әсә басыуы”, “Хуш, Гөлһары” повестары. 3. 1970 – 1977 йылдар – шәхес, шәхес һәм йәмғиәт бэйләнеше проблемаларын үзәкләштергән “Әкиәттән һуң”

		<p>(“Ак пароход”), “Иртә килгән торналар”, “Диңгез буйлап йүгерәүсә алабай” повестары, Калтай Мөхәмәтйәнов менән бергә “Фудзиямаға ашыу” пьесаһы язылған осор.</p> <p>4. 1980 – 1988 йылдар – юғарыла билдәләнгән бөтә проблемаларзы – шәхес һәм тормош, халык һәм тарих, намыс һәм йәшәйеш мөнәсәбәтен социаль-фәлсәфәүи планда асқан романдар: “Буранлы ярымтукталыш, йәки Быуаттан да озон көн”, “Язалау урыны” әсәрзәре язылған осор. Уларза авторзың донъяға киң карашы сағылышы, заман проблемаларының үткер куйылышы. Романдарзың сюжет композиция үзенсәлектәре. “Буранлы тукталыш, йәки быуаттан да озон көн” романында Буранлы Изеүкәй, Казанғап, Әбүталип образдары аша шәхес һәм йәмғиәт мөнәсәбәте проблемаһы куйылышы. Заман ерлеге һәм фантастик мотивтар араһындағы бәйләлек. Романдың идея йөкмәткеһен асыуза фольклорзың роле. “Язалау урыны” романынды Авдий Каллистратов, Бостон язымыштарына бәйлә сюжет һызыктарының үз-ара мөнәсәбәте. Романда бүреләр образының әһәмиәте. Романдың лейтмотивтары буларак “язмш”, “намыс”, “корбан”, “азатлык” төшөнсәләре;</p> <p>5. 1990-2008 йылдар – бөгөнгө заман, кешелек, глобалләшеү проблемаларын күтәргән “Кассандра тамғаһы”, “Таузар колағанда” (“Мәңгелек кәләш”) романдары. Әсәрзәрең фәлсәфәүи нигезе. Кешелек цивилизацияһы ирешкән казаныштар һәм юғалтыулар хақында языусының уйланыулары. Кешелек йәмғиәте һәм тәбиғәт араһында тыуған конфликт.</p>
1.5	Особенности развития татарской литературы	<p>Татар халкының килеп сығышы (этногенез) хақында белешмә. Татар әзәбиәтен осорзарға бүләү мәсьәләһе. Уны 4 осорға бүләп өйрәнәү:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Боронғо һәм урта быуат әзәбиәте. 2. XIX быуат әзәбиәте. 3. XX быуат башы әзәбиәте. 4. XX быуат әзәбиәте. <p>Ғабдулла Тукай (1886-1913)</p> <p>Халык шағирының тормош һәм ижад юлы. Башланғыс осор ижадындағы мәғрифәтселек караштары. Милләт тойғоларының шағир ижадына ыңғай йоғонтоһо, тормошка милләт язымышы күзлегенән баһа бирәүе. Шиғырзарында реалистик тенденцияларзың тәрәнәйеүе. Шағир ижадына Пушкин, Лермонтов, Некрасов, Толстой һ.б. йоғонтоһо. Тукай һәм укыусы, халык араһындағы мөнәсәбәттәр. Шәхси тойғоларзы социаль, ижтимағи мәсьәләләр менән бәйләү оҫталығы. («Үкенес», «Өзөлгән өмөт», «Ғазаптан һуң», «Кәңәш», «Китмәйбез» һ.б.)</p> <p>Тукайзың әхлаки сафлык өсөн көрәше, миһырбанлыкка, шәфкәтлеккә ынтылышы, гуманистик идеяларзың сағылышы.</p>
1.6	Якутская и алтайская литература	<p>Алтай әзәбиәте</p> <p>Борис Укачин (1936) – Алтай шағиры. Уның башланғыс</p>

	<p>ижадында кесе Ватан, тәбиғәт, алтай халкы темаларының сағылышы (“Юлдар” шиғырзар йыйынтығы (1960). “Нәсихәттәр”, “Кедр янында доға”, “Айыу башына сихыр” шиғырзар циклында рухи киммәттәр, әклаки канундар сағылышы. Б. Укачин ижадында заман һәм фольклордың йәнәшәлегә (“Алтай каяларында языузар”). Таулы Алтай – атайсал (“Тау эйәләре” шиғырзар йыйынтығы (1970)). Павел Кучияк (1897-1943) тормошо һәм ижады. Алтай эпосын һаклаузағы роле. Алтай фольклорын йыйыузағы эшмәкәрлеге. “Алтай әкиәттәре”, “Темир Сапаа”, “Алтын Тууди” һ.б. китаптары. Шиғриәт һәм проза өлкәһендәгә өзәби ижады. “Тимер ат”, “Тойсы” хикәйәләре, “Ен далаһы” повесының идея-тематик, художестволы үзенсәлектәре. Драматургия өлкәһендәгә эшмәкәрлеге. “Элмәк”, “Сокор”, “Көтөлмәгән осрашыузар” һ.б. пьесаларында конфликт куйылышы. “Үтмәйһең”, “Ике гвардеец” пьесаларында алтай яугирзариның батырлығын күрһәтәү. “Чайнеш” пьесаһында алтай халкының революция, граждандар һуғышы осорондағы тормошо сағылышы. Павел Кучияк ижадының әһәмиәте.</p> <p>Якут әзәбиәте</p> <p>Алексей Кулаковский (1877-1926) – якут язма әзәбиәтенә нигез һалыуысы, шағир, фольклорист, тел белгесе. Тормош һәм ижад юлы, ижтимағи эшмәкәрләге. А. Кулаковскийның хезмәттәре: “Якут мәкәлдәре һәм әйтәмдәре”, “Якут теле буйынса мәкәләр һәм материалдар” һ.б. А. Кулаковский шиғырзарида якут халкының рухи киммәттәре сағылышы. “Якут катындарының портреттары” поэмаһында композицияның портреттар галереяһы рәүешендә корошо. Әсәрзә якут катын-кыззариның художестволы образы, характерзари сағылышы. “Шаман йокоһо” – социаль-фәлсәфәүи поэма. әсәрзә шағирзың якут халкының язмышы, замандың үткер проблемалары тураһында уйланыузары. “Акыл һәм йөрәк бәхәсе” поэмаһында психологик конфликттың куйылышы. Якут халкының совет осоронда тормошон сағылдырған “Йәй етеүе”, “Карт хикәйәһе”, “Самолет” һ.б. әсәрзәр. А. Кулаковский шиғриәтендә фольклор традициялары. А. Кулаковский ижадының әһәмиәте.</p> <p>Софрон Данилов (1922-1993) тормош һәм ижад юлы. “Осрашыу” китабында армия тормошо сағылышы, тыуған йорт, тыуған ил алдында яуаплылык мәсәләләре. “Һинәң дуһтарың” повесында һуғыш йылдарында якут ауылы тормошо темаһы. С. Данилов ижадында Манһары образы. А. Кулаковский йыйған материалдарға таянып, уның художестволы образын тыузырыу, “Манһары” повесында Манһарыны милли герой, фәзеллек, батырлык, мәрхәмәтлек үрнәгә итеп карау. С. Данилов ижадында мәктәп темаһы. “Тибә йөрәк” романында йәштәр проблемаларының сағылышы. С. Данилов ижадында тарихи тема. “Һылыукай Амга” романында XX быуат башы тарихи вакиғаларзың, граждандар һуғышының һүрәтләнешә. Романда Ойунский,</p>
--	---

	Аммосов, Байкалов кеүек тарихи шәхестәрҙең образы. С. Данилов ижадының әһәмиәте.
--	--

Курс лекционных занятий

№	Наименование раздела / темы дисциплины	Содержание
2	Литература тюркских народов	
2.1	Туркменская, балкарская, чувашская литература	<p>Балкар халкы әзәбиәтенәң совет власы осоронда балкар телендәге әлифба килеп сығыу менән барлыкка килеүе. Балкар әзәбиәтенәң үзенәң үсешендә халык шигриәте традицияларына һәм рус әзәбиәте тәҗрибәһенә таяныуы. Шигриәттең төп роль уйнауы. К. Мечиевтың революцияға тиклемге йырзарза һәм поэмаларза балкар халкының ғазап сигеүзәрән һәм көрәшен кәүзәләндерәүе, совет власы дәүерендәге шигырзар хезмәткә һәм балкарзарзың көнкүрешенә, халык дуслығына арналыуы. К. Кулиевтың поэзияһына гражданлык, лиризмдың хас булыуы. Уның әсәрзәрәндә халыктың тарихи һәм рухи тәҗрибәһе сағылыуы. Хәзерге балкар шигриәтенә К. Отаров, С. Макитов, Т. Зомакүлованың зур өлөш индерәүе. Уларзың әсәрзәрәндә лирик геройзар замандаштың донъя һәм заман менән катмарлы, күп яклы бәйләнешен кәүзәләндерәүе. Әгәр балкарзарзың беренсе әсәрзәрә – 30-сы йылдарзағы прозала – хикәйәләрзә, повестарза халык язмышының элекке һәм хәзерге тормошо сағыштырылһа, хәзерге этапта романдың килеп сығыуы, тематиканың киңәйеүе менән айырылыуы. “Улып” – сыуаш халкының эпик комарткыһы. Унда яуызлык һәм изгелек көрәше идеяларының сағылышы. Улып, уның улдары образының сыуаш халкы тарихына бәйләнеше. Эпоста грек мифологияһы мотивтары килеп инеүе. Халыкка зыян һәм яза проблемаһы. Сыуаш халкының донъяға караштарының, милли характер үзенсәлектәрәненә эпоста сағылышы.</p> <p>Михаил Сеспель (1899-1922) тормошо һәм ижады. М. Сеспель ижадында сыуаш халкының күтәрелеше, үсеше идеялары: “Алышта баһыуза”, “Сыуаш”, “Море”, “Сыуаш халкының улына”. Сеспель лирикаһының фольклор менән бәйләнеше (“Кызыл мәктәр”). Сеспель ижадында художетволы вакыт, арауык һәм лирик герой. Сеспель – тәржемәсе.</p> <p>Константин Иванов (1890-1935). Сыуаш шағиры һәм мәрифәтсәһенәң тормошо һәм ижады. К. Ивановтың тәржемә өлкәһендә эшмәкәрлеге: М.Ю. Лермонтов, Н.П. Огарев, А.В. Кольцов, Н.А. Некрасов шигырзарын тәржемә итеүе. К. Ивановтың әкиәттәрә һәм балладалары. “Нарспи” поэмаһы – сыуаш халкының социаль ғәзеллек тураһында идеяларын сағылдырған поэма. Поэмала фольклор мотивтары, романтик һүрәтләүзәр. Поэмала сыуаш халкының әхлак канундарының сағылышы, Сетнер һәм Нарспи образдары. К.Иванов – рәссам һәм скульптор.</p>

		Яков Ухсай (1911-1986) тормошо һәм ижады. Сыуаш, башкорт, татар фольклоры менән кызыкхыныуы. “Бәхет юлы”, “Көмөш йөзөк” әкиәттәрендә фольклор мотивтарының сағылышы. Я. Ухсай ижадында Бөйөк Ватан һуғышы темаһы. ““Н дивизияһында хезмәт иткән сыуаш яугир һәм командирҙарҙың туған халқына хаты” поэмаһында публицистик һыҙаттар. “Кельбук карт”, “Артылыш” поэмаларының художестволы үзенсәлектәре, оҫталык мәсьәләләре. Я. Ухсай публицистикаһы.
2.3	Карагалпакская, азербайджанская литературы	Карагалпак әҙбиәтенә байкау. Әзербайжан әҙбиәтенә байкау. Балкар әҙбиәте үсеше. Балкар әҙбиәте классигы Кайсын Кулиев ижады. «Ғәжәпләнеү йәшәү», «Эльбрус», «Һыбай», «Бейеклек бит күренә йырактарзан...», «Һабак алдым ерзән, күктән дә мин...», «Кылыс һәм сәскә», «Көндән-көн юл ауырлаша бара...», «Чегемда кар яуа», «Сызамлык», «Ак карза кара ат йән бирә», «Кояшка рәхмәт әйтәм» һ.б. шиғырҙарының лирик-философик асылы.
1	Истоки литературного наследия	
1.1	Истоки литератур тюркских народов	Төрки халыктары әҙбиәтендә уртаҡ художестволы традициялар. Шиғриәттә, сәсмә әҙбиәттә калыплашкан формалар: ғәзәл, мәснәүи, робағи, китға, касидә, хәмсә, нәзирә, кисса, хикмәт, хикәйәт һ.б. Нормаға, калыпка эйәреү тенденцияһы. Боронғо төрки шиғыры. Төрки халыктары әҙбиәтендә уртаҡ тематик йүнәлештәр: героик-эпик йөкмәткеле әҙбиәт; дини әҙбиәт (шул иҫәптән суфыйсылыҡ, кәрәмәтлек, хуруфизм); сәйәхәтнамә, тәүарихтар, дастандар.
1.2	Эпосы тюркских народов.	«Кобланды батыр» эпосының казак халқында ерләшкән сюжеты, йөкмәтке үзенсәлектәре. Идеаль геройға мөнәсәбәт. «Манас» эпосы. Кыргыздарҙа манассылар традицияһы. Уның генезисы, донъя мәҙәниәтендә биләгән урыны. Калмыктарҙа таралған «Джанғар» эпосының философфик караштары, буддизм йоғонтоһо. «Гер оглы» («Кер-оглы») эпосының әзербайжан, төркмән халыктарында киң таралған сюжет үзенсәлектәре.